

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

7. märts 2013(*)

Maksustamine – Käibemaks – Direktiiv 77/388/EMÜ – Eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamise maksuvabastus – Ulatus

Kohtuasjas C-275/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Bundesfinanzhofi (Saksamaa) 5. mai 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. juunil 2011, menetluses

GfBk Gesellschaft für Börsenkommunikation mbH

versus

Finanzamt Bayreuth,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Tizzano, kohtunikud A. Borg Barthet, J.-J. Kasel, M. Safjan (ettekandja) ja M. Berger,

kohtujurist: P. Cruz Villalón,

kohtusekretär: ametnik V. Tourrès,

arvestades kirjalikus menetluses ja 28. juuni 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke seisukohti, mille esitasid:

- GfBk Gesellschaft für Börsenkommunikation mbH, esindaja: E. Schulz,
- Saksamaa valitsus, esindaja: T. Henze,
- Kreeka valitsus, esindajad: I. Pouli ja K. Boskovits,
- Luksemburgi valitsus, esindaja: C. Schiltz,
- Euroopa Komisjon, esindajad: C. Soulay ja B.-R. Killmann,

olles 8. novembri 2012. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 17. mai 1977. aasta kuuenda direktiivi 77/388/EMÜ kumuleeruvate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas (EÜT L 145, lk 1; ELT eriväljaanne 09/01, lk 23; edaspidi „kuues direktiiv“) artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud GfBk Gesellschaft für Börsenkommunikation mbH (edaspidi „GfBk”) ja Finanzamt Bayreuthi vahelises kohtuvaidluses selle üle, et viimane keeldus kohaldamast käibemaksuvabastust nõustamisteenustele, mida GfBk osutas investeerimisfondi valitsejale (edaspidi „fondivalitseja”).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkt d on sõnastatud järgmiselt:

„Ilma et see piiraks ühenduse muude sätete kohaldamist, vabastavad liikmesriigid enda kehtestatud tingimustel, mille eesmärk on tagada maksuvabastuse nõuetekohane ja arusaadav kohaldamine ning ennetada võimalikku maksudest kõrvalehoidumist, maksustamise vältimist ja muid kuritarvitusi, maksust järgmised tegevusalad:

[...]

d) järgmised tehingud:

[...]

3. hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlanõuete, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega (välja arvatud võlgade sissenõudmisega) seotud tehingud, sealhulgas nendega kaasnev läbirääkimine;

[...]

5. tehingud, sh vahendamine, v.a haldamise ja hoidmisega seotud, mis on seotud aktsiate ja osadega, osalusega äriühingutes ja ühendustes, võlakirjadega ning teiste väärtpaberitega [...];

6. liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine”.

4 Nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiivi 85/611/EMÜ avatud investeerimisfonde (UCITS) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT L 375, lk 3: ELT eriväljaanne 06/01, lk 139) artikli 1 lõiked 2 ja 3 määratlevad sellised fondid järgmiselt:

„2. Avatud investeerimisfondid (UCITS) on käesolevas direktiivis ja vastavalt artiklile 2 fondid:

– mille ainus eesmärk on avalikkuselt kaasatud kapitali ühine investeerimine vabalt kaubeldavatesse väärtpaberitesse ning mis toimivad riski hajutamise põhimõttel

ja

– mille osakud ostetakse või võetakse osakuomanike nõudmisel tagasi otse või kaudselt nende fondide varast. Meetmeid, mida avatud investeerimisfond (UCITS) rakendab kindlustamaks, et tema osakute börsimaksumus ei erineks oluliselt nende puhasmaksumusest, vaadeldakse võrdväärseks sellise tagasiostmise või tagasivõtmisega.

3. Sellise fondi võib asutada vastavalt seadusele kas lepinguõiguse (fondivalitseja juhitud lepingulised fondid) või investeerimisfondide õiguse (avatud investeerimisfondid) või põhikirja (investeerimisühingud) alusel.

[...]"

5 Selle direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt võib avatud investeerimisfond (UCITS) „tegutseda ainult selle liikmesriigi pädevatelt ametiasutustelt, kus ta paikneb, saadud tegevusloa alusel”.

6 Selle direktiivi artikli 6 kohaselt „ei tohi fondivalitseja tegeleda muuga kui avatud investeerimisfondide ja investeerimisühingute juhtimisega”.

7 Direktiivi 85/611 muudeti Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. jaanuari 2002. aasta direktiiviga 2001/107/EÜ (EÜT L 41, lk 20; ELT eriväljaanne 06/04, lk 287), et reguleerida fondivalitsejate ja liitsustatud emissiooniprosppektidega seonduvat, ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. jaanuari 2002. aasta direktiiviga 2001/108/EÜ (EÜT L 41, lk 35; ELT eriväljaanne 06/04, lk 302) avatud investeerimisfondide (UCITS) investeeringute osas.

8 Direktiivi 85/611 (muudetud direktiiviga 2001/107) artikli 5 lõike 2 teine lõik sätestab, et „käesoleva direktiivi kohaldamisel hõlmab avatud investeerimisfondide (unit trust) / lepinguliste fondide ja investeerimisühingute valitsemine II lisas nimetatud ülesandeid, kusjuures see loetelu ei ole lõplik”.

9 Nimetatud II lisa märgib järgmiseid punkte, mille hulgas on „ühisportfelli haldamisega seotud ülesanded”:

- Investeeringute haldamine
- Haldamine
- a) õigusteenused ja fondivalitsemisega seotud raamatupidamisteenused;
- b) klientide päringud;
- c) väärtuse ja hinna määramine (sh maksudeklaratsioonid);
- d) õigusnormidele vastavuse järelevalve;
- e) osakuomanike registri pidamine;
- f) tulu jaotamine;
- g) osakute emiteerimine ja väljaostmine;
- h) lepingutega seotud arveldamine (sh tõendite saatmine);
- i) dokumentide säilitamine.
- Turustamine.”

10 Direktiivi 85/611 artikli 5g lõige 1 (muudetud direktiiviga 2001/107) kehtestas liikmesriikidele võimaluse „luba[da] fondivalitseja majandustegevuse tõhustamiseks fondivalitsejatel delegeerida ühe või mitu oma ülesannet kolmandatele isikutele”, kui on täidetud artikli 5g lõike 1 punktides a–i ette nähtud tingimused.

11 Nimetatud tingimuste hulgas sätestab punkt c, et „kui volitus seondub investeeringute haldamisega, võib volitada üksnes ettevõtjaid, kelle tegevusluba või registrisse kantud tegevusala hõlmab varahaldust ning kelle suhtes kohaldatakse usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet;

volitus peab olema kooskõlas fondivalitsejate korrapäraselt kehtestatavate investeeringute jaotamise kriteeriumidega”.

Saksa õigus

12 26. novembri 1979. aasta käibemaksuseadus (Umsatzsteuergesetz, edaspidi „UStG”), põhikohtuasja puudutaval perioodil aastatel 1999–2002 kehtivas redaktsioonis, sätestas § 4 punkti 8 alapunktis h, et „eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine” on „investeerimisfondide seaduse [Gesetz über Kapitalanlagegesellschaften, edaspidi „KAGG”]” alusel maksust vabastatud.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

13 GfBk on Saksa ettevõtja, kes tegeleb börsialase teabe ning soovitude levitamise, finantsinstrumentidesse investeerimise alase nõustamise ja finantsinvesteeringute turustamisega.

14 1999. aasta detsembris sõlmis GfBk lepingu oma teenuste osutamiseks fondivalitsejaga, kes haldas vastavalt KAGG-le eriotstarbelise investeerimisfondina avalikkusele avatud investeerimisfondi. Eelkõige kohustus GfBk „nõustama nimetatud fondivalitsejat „fondivarade haldamisel” ning „andma fondivarasid pidevalt jälgides soovitusi vara ostmiseks või müümiseks”. GfBk-l tuli seejuures järgida „riski hajutamise põhimõtet, seaduses sätestatud investeerimispiiranguid [...] ning investeerimistingimusi [...]”.

15 Kohtudokumentidest nähtub, et pooled on kokku leppinud, et GfBk-le tasutakse tema teenuste eest investeerimisfondide keskmisest kuupõhisest väärtusest arvatud protsendi põhjal.

16 Lepingu kohaselt andis GfBk põhikohtuasjas kõnealusele fondivalitsejale aastatel 1999–2002 telefoni, faksi või elektronposti teel väärtpaberite ostu- ja müügisoovitusi. Nimetatud fondivalitseja viis antud soovitused sisse oma ostu- ja müügiorderite süsteemi ning, olles kontrollinud, et need ei riku eriotstarbeliste investeerimisfondidele ühtegi seadusest tulenevat piirangut, viis need soovitused ellu, sageli mõne minuti jooksul pärast nende saamist. Isegi kui nimetatud fondivalitseja ei teinud iseseisvat valikut investeerimisfondi haldamisel, jäi talle lõplik otsustusõigus ja vastutus. GfBk sai tagasisidet soovitude täitmise kohta ning igapäevaseid väljavõtteid tema nõustatava investeerimisvara koosseisu kohta.

17 GfBk taotles käibemaksu puudutavas maksumenetluses fondivalitsejale osutatud nõustamisteenuste, mis on kõne all põhikohtuasjas, kui eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamiseks sisse ostetud teenuste käibemaksust vabastamist. Finanzamt jättis selle taotluse rahuldamata, leides, et „eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine” kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tähenduses ei hõlma GfBk osutatud teenuseid ja seega ei ole neile maksuvabastuse kohaldamine põhjendatud.

18 GfBk pöördus tema suhtes tehtud otsuste vaidlustamiseks kohtusse. Bundesfinanzhofile esitatud kassatsioonkaebuse raames otsustas nimetatud kohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas selleks, et tõlgendada mõistet „eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine” direktiivi 77/388/EMÜ artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tähenduses, on eriotstarbelise investeerimisfondi haldamine välise fondivalitseja poolt ainult siis piisavalt omane ja seeläbi käibemaksust vabastatud, kui

a) ta ei paku mitte ainult nõustamis-, vaid ka haldamisteenust, või

- b) teenus erineb oma olemuselt selle sätte alusel maksuvabastusele iseloomuliku erisuse põhjal teistest teenustest või
- c) ta täidab muudetud direktiivi 85/611/EMÜ artikli 5g alusel delegeeritud ülesandeid?”

Eelotsuse küsimus

- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib sisuliselt seda, kas ja millistel tingimustel kuulub kolmanda isiku poolt fondivalitsejale osutatud väärtpaberitesse investeerimist puudutav nõustamisteenus „eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamise” mõiste alla kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktis 6 sätestatud maksuvabastuse mõttes.
- 20 Sellega seoses tuleb kõigepealt meenutada, et kolmandast isikust fondivalitseja osutatavad haldusteenused kuuluvad põhimõtteliselt kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 kohaldamisalasse, kuna alapunktis 6 märgitud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine on määratletud teenuste sisu, mitte teenuse osutaja või saaja põhjal (vt selle kohta 4. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-169/04: Abbey National, EKL 2006, lk I-4027, punktid 66–69).
- 21 Selleks et kolmandast isikust fondivalitseja osutatavaid teenuseid saaks käsitada kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 mõttes maksuvabade teenustena, peavad nad igakülgsest hinnates moodustama eraldi terviku, mis täidab eriotstarbelise investeerimisfondi haldamisele omaseid ja olulisi ülesandeid (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Abbey National, punktid 70–72).
- 22 Seejärel, mis puudutab avatud investeerimisfondide tegevusele omaseid tehinguid, siis tuleneb direktiivi 85/611 artikli 1 lõikest 2, et UCITS tehingud hõlmavad avalikkusest kaasatud kapitali ühist investeerimist vabalt kaubeldavatesse väärtpaberitesse. UCITS-d koostavad ja valitsevad väärtpaberite portfelle tasu eest märkijate nimel viimaste poolt osade ostmisel hoiustatud kapitali abil (vt selle kohta 21. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-8/03: BBL, EKL 2004, lk I-10157, punkt 42; eespool viidatud kohtuotsus Abbey National, punkt 61, ja 19. juuli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-44/11: Deutsche Bank, punkt 32). Lisaks varahaldusele kuuluvad avatud investeerimisfondile omaste ülesannete hulka ka need avatud investeerimisfondide endi haldamise ülesanded, mis on märgitud direktiivi 85/611 (muudetud direktiiviga 2001/107) II lisas pealkirja „Haldamine” all (vt eespool viidatud kohtuotsus Abbey National, punkt 64).
- 23 Eelnevast nähtub, et tegemaks kindlaks, kas kolmanda isiku poolt fondivalitsejale osutatavad investeerimishooldamise teenused kuuluvad mõiste „eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine” alla kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 mõttes, tuleb – nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 27 ja 31 märkis – uurida, kas investeerimishooldamise teenus, mida osutab kolmas isik, on lahutamatult seotud fondivalitseja enda tegevusega nii, et see täidab eriotstarbelise investeerimisfondi haldamisele omaseid ja olulisi ülesandeid.
- 24 Sellega seoses tuleb märkida, et teenused, mis seisnevad fondivalitsejale varade ostu- ja müügisoovituste andmises, on lahutamatult seotud viimasele omase tegevusega, milleks on – nagu meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 22 – avalikkuselt kaasatud kapitali ühine investeerimine vabalt kaubeldavatesse väärtpaberitesse.

25 Asjaolu, et nõustamis- ja teavitusteenused ei ole loetletud direktiivi 85/611 II lisas, ei takista nende lisamist kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 mõttes eriotstarbeliste investeerimisfondide „haldamisele” omaste teenuste kategooriasse, kuna direktiivi 85/611 artikli 5 lõige 2 rõhutab ka ise, et nimetatud loetelu „ei ole lõplik”.

26 Asjaolu, et kolmandate isikute osutatavad nõustamis- ja teavitusteenused ei muuda fondide õiguslikku ja finantsolukorda, ei takista nende kuulumist eriotstarbeliste investeerimisfondide „haldamise” mõiste alla kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 mõttes.

27 Tuleb meenutada, et eespool viidatud kohtuotsuses Abbey National (punktid 26, 63 ja 64) leidis Euroopa Kohus, et mõiste eriotstarbelise investeerimisfondi „haldamine” alla ei kuulu mitte üksnes investeringute haldamine, mis hõlmab selle halduse esemeks oleva vara valikut ja üleandmist, vaid ka haldus- ja raamatupidamisteenused nagu tulu suuruse ja fondiosakute või -aktsiate hinna arvutamine, vara hindamine, raamatupidamisarvestus, tulude jaotamiseks deklaratsioonide ettevalmistamine, teabe ja dokumentatsiooni andmine perioodiliste aruannete ning maksu-, statistika ja käibedeklaratsioonide jaoks, samuti tulude prognoosimine. Seega ei ole oluline, et põhikohtuasjas kõnealuse fondivalitseja ülesanne oli ellu viia GfBk antud vara ostu- ja müügisoovitusi, olles eelnevalt kontrollinud nende vastavust investeerimispiirangutega.

28 Kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 sõnastus põhimõtteliselt ei välista seda, et eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine jaguneb erinevateks teenusteks, mis kuuluvad „eriotstarbelise investeerimisfondi haldamise” mõiste alla selle sätte mõttes ja mille suhtes kohaldatakse ettenähtud maksuvabastust isegi siis, kui neid osutab kolmandaks isikuks olev fondivalitseja (vt eespool viidatud kohtuotsus Abbey National, punkt 67) tingimusel, et neist teenustest igapäevase eesmärk on vastata teatavatele eriotstarbelise investeerimisfondi haldamisele omastele ja olulistele ülesannetele. Nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 24, on see nii kolmanda isiku poolt fondivalitsejale antavate vara ostu- ja müügisoovituste korral.

29 Samuti tuleb märkida, et nõustamis- ja teavitusteenuste lisamine kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 mõttes eriotstarbeliste investeerimisfondide „haldamisele” omaste teenuste kategooriasse ei kahjusta neutraalse maksustamise põhimõtet seetõttu, et füüsilistele või juriidilistele isikutele, kes investeerivad oma raha otse väärtpaberitesse, osutatud nõustamisteenused ise on käibemaksuga maksustatavad.

30 Tuleb meenutada, et investorid, kes teevad investeringuid otse väärtpaberitesse, ei ole käibemaksukohustuslased ning et kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktis 6 sätestatud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamisega seotud tehingute maksust vabastamise eesmärk on eelkõige lihtsustada investorite jaoks investeerimisfondide abil investeerimist, jättes käibemaksuga seotud kulud kõrvale, tagamaks, et ühine käibemaksusüsteem oleks otse väärtpaberitesse tehtavate investeringute ja investeerimisfondide kaudu tehtavate investeringute vahelise valiku tegemisel maksualaselt neutraalne (vt eespool viidatud kohtuotsus Abbey National, punkt 62, ja 28. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-363/05: JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust ja The Association of Investment Trust Companies, EKL 2007, lk I-5517, punkt 45).

31 Lisaks, kolmanda isiku osutatavate investeerimishooldamise teenuste käibemaksuga maksustamine tähendaks seda, et omaenda nõustajaid kasutavatele fondivalitsejatele antakse eelis nende fondivalitsejate ees, kes otsustavad kasutada kolmandaid isikuid. Neutraalse maksustamise põhimõttest tuleneb, et ettevõtjad peavad suutma valida organisatsiooni mudeli, mis kitsalt majanduse vaatenurgast neile kõige rohkem sobib, ilma et nad riskiks jätta oma tehingud välja kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktis 6 sätestatud maksuvabastusest (eespool viidatud kohtuotsus Abbey National, punkt 68).

32 Lõpuks, asjaolu, et väline fondivalitseja ei tegutsenud volituse alusel direktiivi 85/611 (muudetud direktiiviga 2001/107) artikli 5g mõttes, ei saa mõjutada sellise välise fondivalitseja poolt osutatud nõustamis- ja teavitusteenuste lisamist kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 mõttes eriotstarbeliste investeerimisfondide „haldamisele” omaste teenuste kategooriasse. On tõsi, et põhikohtuasjas osutas nõustamisteenuseid GfBk, samas kui direktiivi 85/611 kehtiv redaktsioon ei lubanud fondivalitsejatel delegeerida majandustegevuse tõhustamiseks oma ülesandeid kolmandatele isikutele. Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et käibemaksu kogumise valdkonnas on neutraalse maksustamise põhimõttega vastuolus see, kui tehakse vahet õiguspärastel ja õigusvastastel tehingutel (vt eelkõige 11. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-283/95: Fischer, EKL 1995, lk I-3369, punkt 21, ja 7. juuli 2010. aasta määrus kohtuasjas C-381/09: Curia, punktid 18, 21 ja 23).

33 Eelnevaid kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tuleb tõlgendada nii, et kolmanda isiku poolt eriotstarbelise investeerimisfondi valitsejale osutatavad investeerimishooldamise teenused kuuluvad selles sättes ette nähtud maksuvabastuse kohaldamiseks mõiste „eriotstarbelise investeerimisfondi haldamine” alla, isegi siis, kui kolmas isik ei tegutsenud volituse alusel direktiivi 85/611 (muudetud direktiiviga 2001/107) artikli 5g mõttes.

Kohtukulud

34 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 17. mai 1977. aasta kuuenda direktiivi 77/388/EMÜ kumuleerivate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tuleb tõlgendada nii, et kolmanda isiku poolt eriotstarbelise investeerimisfondi valitsejale osutatavad investeerimishooldamise teenused kuuluvad selles sättes ette nähtud maksuvabastuse kohaldamiseks mõiste „eriotstarbelise investeerimisfondi haldamine” alla, isegi siis, kui kolmas isik ei tegutsenud volituse alusel nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiivi 85/611/EMÜ avatud investeerimisfondide (UCITS) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. jaanuari 2002. aasta direktiiviga 2001/107) artikli 5g mõttes.

Allkirjad

* Kohtumenetluse keel: saksa.